

อัตลักษณ์แห่งพุทธศิลป์ล้านนา การเชื่อมโยงมิติของลวดลายเครื่องปั้นดินเผา เวียงกาหลงโบราณ สู่ศิลปะการแสดงร่วมสมัย

The Lanna Buddhist Arts identity , Connection of Vieng Kalong Pattern dimension
through Contemporary Performing Arts.

กาญจนา ชลศิริ

วิทยาลัยสงฆ์เชียงราย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

kanjanachonsiri@hotmail.com

บทคัดย่อ

งานศึกษานี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยคัดเลือกพื้นที่ทำการวิจัย คือ
ชุมชน เครื่องเคลือบดินเผาเวียงกาหลง อำเภอยางป่าเป้า จังหวัดเชียงราย ที่มีอารยธรรมเก่าแก่สืบทอด
นานนับพันปี ในราวพุทธศตวรรษที่ 19 – 20 เป็นแหล่งผลิตเครื่องเคลือบดินเผาขนาดใหญ่ที่สุดในล้านนา
ต้นตุนทรัพยากรทางวัฒนธรรมโบราณ ที่มีเรื่องราวเชื่อมโยงกับพระพุทธศาสนา ความพิเศษของลวดลาย
ที่สร้างสรรค์มาจากตำนานธรรม “เรื่องแม่กาเผือกกับการกำเนิดพระพุทธเจ้า 5 พระองค์” พุทธศิลป์ ใน
อาณาจักรล้านนา อัตลักษณ์เฉพาะพื้นที่ ที่มีเสน่ห์ โดดเด่น จนเป็นที่เลื่องลือตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

การเขียนลวดลายบนภาชนะดินเผาคือทักษะเชิงจิตรกรรม 2 มิติ จุดเริ่มต้นในการเขียนลายแบ่ง
บอกถึงการรับรู้ การกำหนดรู้ การกด ผ่อนน้ำหนักมือในเส้นเดียว การเขียนเส้นต่อเนื่องจนกลายเป็นลาย ไม่
มีการลากเส้นทวนวกกลับ คล้ายกับงานเขียนภาพเซ็น (Zen Art) คือขึ้นในการฝึกฝน พัฒนาตนเองทั้ง
ทางทักษะฝีมือ และการฝึกฝนเพื่อยกยกระดับจิตใจ การเขียนลายจนเข้าถึงกระบวนการดังกล่าว คือ
กระบวนการที่ใช้ฝึกฝนปฏิบัติเพื่อให้เข้าถึงแก่นสาร สาระสำคัญ กระบวนการสร้างสรรค์เชิงพุทธะ กุศโล
บาย ที่สืบทอดทอดมาในลวดลายเวียงกาหลงโบราณสู่ปัจจุบัน มิติของลวดลายมีประโยชน์ในวงกว้าง
ผลลัพธ์ที่นอกเหนือจากประดับตกแต่งภาชนะดินเผา แต่ยังมุ่งเน้นพัฒนาสุขภาวะ คุณภาพชีวิตในระดับ
บุคคล “มิติทับซ้อนของลวดลายเวียงกาหลง” ที่นอกเหนือจากลาย 2 มิติ ยังเชื่อมโยงสู่ศิลปะการแสดงใน
ยุคร่วมสมัย (Contemporary Performing Arts) ภาพลวดลาย ธรรมชาติ ท่าพ้องพื้นถิ่น นาฏศิลป์
พื้นฐาน ถูกเรียบเรียงใหม่ โดยการลำดับ การเกิดก่อนหลังของลาย ตั้งแต่ยุคแรกไล่เรียงมาจนถึง “ลาย

กา” ที่เป็นเอกลักษณ์ จากภาพวาด กลายมาเป็น การจัดทำทางระเบียบร่างกาย การเคลื่อนไหวร่างกาย ตามทิศทางของเส้นที่ปรากฏบนเครื่องเคลือบ สู่การจัดองค์ประกอบของร่างกาย เพื่อบูรณาการศาสตร์ ขยายฐานความรู้ สืบทอด ภูมิปัญญาเครื่องเคลือบดินเผาเวียงกาหลงที่ถูกค้นพบเฉพาะกลุ่มในวงกว้าง จึง ใช้เครื่องมือการวิจัยแบบสัมภาษณ์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยมีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ

- 1). เพื่อศึกษาความสำคัญ แนวคิด คุณค่า “พุทธศิลป์” ที่ปรากฏในพื้นที่ชุมชน เครื่องเคลือบ ดินเผาเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย
- 2). เพื่อวิเคราะห์ สังเคราะห์กระบวนการสร้างสรรค์เชิงพุทธ ขั้นตอนการเขียนลาย และ กุศโลบายในการปฏิบัติงาน
- 3). การเชื่อมโยงมิติของลวดลายบนเครื่องเคลือบดินเผาเวียงกาหลง สู่ศิลปะการแสดงร่วม สมัย(Contemporary Performing Arts)

คำสำคัญ : ลวดลายเวียงกาหลง;พุทธศิลป์ล้านนา; อัตลักษณ์;ร่วมสมัย:ศิลปะการแสดง

Abstract

This research study uses participatory action research methodology. The research area was selected to be the Wiang Kalong Porcelain Community. Chiang Rai is an ancient cultural resource area with an ancient civilization that has been inherited for thousands of years. Around the 19th–20th Buddhist century, It is the largest production center of porcelain in Lanna. ancient cultural resource cost with stories connected with Buddhism speciality legend "The Story of the Mae Kha Phueak and the Birth of 5 Buddhas" Buddhist Art in the Lanna Kingdom, local identity that is charming and outstanding until being famous from the past to the present.

Drawing patterns on pottery is a 2D painting skill. The starting point for writing patterns indicates receiving, knowing, pressing, and releasing hand weight in a single line. To write a continuous line until it becomes a pattern. There is no reciprocating line. Similar to Zen Art painting, it is a step in the practice. Self-development in both skill and craftsmanship and training to lift the spirits writing until reaching the said process It is a process that is practiced in order to gain access to the essence, essence,

and process of Buddha creation. Traditions that have been passed down in the ancient Wiang Ka Long pattern to the present. The dimensions of the pattern have a wide contribution. Results beyond the decoration of pottery but also focuses on improving health Quality of life at the individual level “Overlapping dimensions of Wiang Ka Long patterns” that, in addition to 2D patterns, is also linked to contemporary performing arts. (Contemporary Performing Arts) Natural patterns, indigenous dance postures basic dance was recompiled by sequencing the precedence of the pattern. From the first era until the unique "crown pattern" from the painting has become a body order. Movement of the body in the direction of the lines that appear on the porcelain. body composition to integrate science Expanding knowledge base, inheriting wisdom of Wiang Ka Long porcelain that was discovered only by a broad group Therefore, an interview research tool was used to collect data. with three objectives:

- 1). To study the importance, concepts and values of “Buddhist Art” that appear in the community area Wiang Kalong porcelain Wiang Pa Pao District Chiang Rai
- 2). To analyze Synthesize the Buddhist creative process writing process and charitable work practices
- 3). Dimensional linkage of patterns on Wiang Ka Long porcelain To Contemporary Performing Arts.

Key Words: Wiang Kalong pattern; Lanna Buddhist art; Identity; Contemporary; Performing Arts

บทนำ

มรดกภูมิปัญญา วัฒนธรรมเป็นสิ่งจำเป็นต่อการบรรลุผลสำเร็จในด้านความมั่นคง มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมนำไปสู่ความรู้ วิธีการศึกษา ชุมชนได้ค้นพบวิธีการจัดระบบและส่งต่อความรู้ ทักษะชีวิตและความสามารถจากรุ่นไปสู่รุ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและสังคม ถึงแม้ว่าจะมีระบบการศึกษาอย่าง เป็นทางการอยู่แล้วก็ตามแต่ยังพบว่าการถ่ายทอดความรู้ และวิธีการดั้งเดิมอยู่ในปัจจุบัน โดยสืบทอดความรู้ การพัฒนา

ที่ยั่งยืน คือการพัฒนาที่ไม่ได้เป็นเพียงแค่ห้วงเวลาเดียว แต่ยังสามารถส่งต่อจากรุ่นสู่รุ่นในแต่ละยุคสมัยได้ สิ่งเหล่านั้นคือการพัฒนาคุณภาพชีวิต รายได้ เศรษฐกิจ จากทุนทางวัฒนธรรมและรากเหง้าที่สังคมถามหาทั้งหมด การต่อยอดทุนทางวัฒนธรรมจึงเป็นความเหมาะสมกับสภาวะปัจจุบัน และต่อยอดจากความสำเร็จจากสิ่งที่เคยทำแล้ว และต่อยอดทุนทางวัฒนธรรม

เครื่องปั้นดินเผาเวียงกาหลงเป็นงานหัตถกรรมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ด้วยการเขียนลายเส้นที่อ่อนช้อยงดงาม ซึ่งได้รับแรงบันดาลใจจากธรรมชาติ เช่น ใบไม้ ดอกไม้ และสัตว์ในท้องถิ่น ซึ่งภูมิปัญญาในการผลิตเครื่องปั้นดินเผาเวียงกาหลง ถือเป็นองค์ความรู้ที่สืบทอดมาหลายชั่วอายุคน ในเขตพื้นที่เมืองโบราณเวียงกาหลง ซึ่งปัจจุบันตั้งอยู่ที่ ตำบลเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย แม้ว่าเครื่องปั้นดินเผาเวียงกาหลงจะเป็นที่ต้องการของตลาด และขายได้ราคาดี แต่กลับกำลังประสบปัญหาการขาดแคลนผู้ผลิตที่มีฝีมือ เนื่องจากกระบวนการปั้นและการเขียนลายเวียงกาหลงมีความซับซ้อน ต้องอาศัยความชำนาญ ทั้งยังต้องใช้วัตถุดิบจากธรรมชาติในการผลิตเท่านั้น ซึ่งมีต้นทุนสูง ทำให้อำเภอเวียงป่าเป้าในปัจจุบันหลงเหลือผู้ที่ยังสืบสานภูมิปัญญานี้อยู่เพียงครอบครัวเดียวเท่านั้น

แต่ภายหลังการเกิดสถานการณ์โควิด-19 ระบบเศรษฐกิจได้หยุดชะงักและอัตราการเลิกจ้างงานสูงขึ้น คนเวียงกาหลงจึงเริ่มหันกลับมามองคุณค่าของสิ่งที่มีอยู่ และต้องการที่จะรื้อฟื้นเครื่องปั้นดินเผาเวียงกาหลงกลับมาอีกครั้ง เพราะอย่างไรก็ตามเครื่องปั้นดินเผาประเภทนี้มีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกับวิถีชีวิตของคนในพื้นที่มาอย่างยาวนาน ซึ่งมีได้มีความหมายแต่เพียงคุณค่าทางสุนทรียะเท่านั้น หากแต่ยังเป็นงานฝีมือที่แสดงถึงภูมิปัญญาและพัฒนาการทางด้านเทคโนโลยีของชุมชนที่สั่งสมมาด้วย

วิสาหกิจชุมชนงานเครื่องปั้นเครื่องเคลือบเวียงกาหลง จังหวัดเชียงราย เห็นการกลับมาสนใจภูมิปัญญาดั้งเดิมของชุมชนต่อการผลิตเครื่องปั้นดินเผาเวียงกาหลงเช่นนั้น จึงนำมาต่อยอดเป็นโครงการฟื้นฟูทักษะการปั้นและเขียนลายเวียงกาหลงสู่อาชีพที่ยั่งยืน ซึ่งอาศัยตัวอย่างความสำเร็จจากโครงการดำรงเครื่องปั้นลือนาม งดงามเวียงกาหลง ของโรงเรียนวัดหนองบัวพิทยาและวัดแม่हां ที่บุกเบิกการพัฒนากระบวนการออกแบบผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาเวียงกาหลงในรูปแบบใหม่

ซึ่งกลุ่มเป้าหมายของโครงการนี้ ได้แก่ คนในชุมชนบ้านแม่हांใต้ หมู่ที่ 6 และชุมชนบ้านแม่हांเหนือ หมู่ที่ 10 ในพื้นที่ตำบลเวียงกาหลง จำนวน 50 คน โดยวิสาหกิจชุมชนฯ จะช่วยพัฒนาองค์ความรู้ให้กลุ่มเป้าหมายผ่านการวิเคราะห์สวอต (SWOT analysis) ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญสำหรับการ

พัฒนาธุรกิจ ได้แก่ จุดแข็ง (Strengths), จุดอ่อน (Weaknesses), โอกาส (Opportunities) และภัยคุกคาม (Threats)

โดยชุมชนกลุ่มเป้าหมายมีจุดแข็งอยู่ที่สถานที่ตั้งอยู่ในตำบลที่มีความสำคัญทางโบราณคดี และยังเป็นทางผ่านที่เชื่อมต่อระหว่างจังหวัดเชียงราย เชียงใหม่ พะเยา และลำปาง ทำให้มีนักท่องเที่ยวผ่านเข้ามาตลอด ในขณะที่จุดอ่อนคือการขาดแรงงานที่มีทักษะในการสืบสานภูมิปัญญาการผลิตเครื่องปั้นดินเผาเวียงกาหลง

ส่วนในปัจจัยเรื่องของโอกาสนั้น ชุมชนกลุ่มเป้าหมายกำลังเป็นพื้นที่ที่หน่วยงานรัฐให้ความสนใจ และสนับสนุนให้มีกองทุนสนับสนุนวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ทำให้เข้าถึงแหล่งเงินทุนได้ง่ายขึ้น แต่ขณะเดียวกัน ก็มีภัยคุกคามที่สำคัญคือสถานการณ์โควิด-19 ซึ่งทำให้นักท่องเที่ยวลดลง

นอกจากจะช่วยวิเคราะห์สวอตให้แล้ว วิสาหกิจชุมชนงานเครื่องปั้นเครื่องเคลือบเวียงกาหลงยังวางแผนสนับสนุนการสืบสานภูมิปัญญาการผลิตเครื่องปั้นดินเผาเวียงกาหลง และพัฒนาการออกแบบผลิตภัณฑ์อย่างยั่งยืน โดยจัดให้มีภาคีเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนคอยให้การสนับสนุนอีกด้วย

ทั้งนี้ เมื่อโครงการสามารถผลักดันให้คนชุมชนมีทักษะด้านงานสร้างสรรค์จากภูมิปัญญาเป็นผลสำเร็จแล้ว พวกเราคงมีโอกาสได้เห็นผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาเวียงกาหลงในรูปแบบร่วมสมัยมากขึ้น เช่น ภาชนะดินเผาที่สามารถใช้งานในชีวิตประจำวันได้จริง รวมถึงได้เห็นนวัตกรรมการผลิตเครื่องปั้นดินเผาเวียงกาหลงในรูปแบบใหม่ อย่างเทคนิคการผสมสูตรน้ำเคลือบเขียนลาย เป็นต้น

นอกจากด้านการเสริมสร้างองค์ความรู้แล้ว โครงการนี้จะช่วยยกระดับของผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาเวียงกาหลงให้เป็นที่รู้จักของคนทั่วไปมากยิ่งขึ้น ขณะเดียวกันก็จะช่วยให้คนในชุมชนเวียงกาหลงเอง ได้ตระหนักถึงความสำคัญของศิลปท้องถิ่นที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ เพราะภูมิปัญญาที่เป็นต้นทุนของชุมชนนี้ คือสิ่งสำคัญที่กลับมาช่วยอุ้มชูชีวิตความเป็นอยู่และสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาความสำคัญ แนวคิด คุณค่า “พุทธศิลป์” ที่ปรากฏในพื้นที่ชุมชน เครื่องเคลือบดินเผาเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย

2. เพื่อวิเคราะห์ สังเคราะห์กระบวนการสร้างสรรค์เชิงพุทธ ขั้นตอนการเขียนลาย และ
กุศโลบายในการปฏิบัติงาน

3. การเชื่อมโยงมิติของลวดลายบนเครื่องเคลือบดินเผาเวียงกาหลง สู่ศิลปะการแสดง
ร่วมสมัย(Contemporary Performing Arts)

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง อัตลักษณ์แห่งพุทธศิลป์ล้านนา การเชื่อมโยงมิติของลวดลาย
เครื่องปั้นดินเผาเวียงกาหลงโบราณ สู่ศิลปะการแสดงร่วมสมัย: กรณีศึกษาเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่า
เป้า จังหวัดเชียงราย การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ และการศึกษา เชิงเอกสาร (Documentary
Research) ผ่านกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) ซึ่งมีการเก็บรวบรวมข้อมูล
หลากหลายวิธีได้แก่ การศึกษาเอกสาร การสังเกต การศึกษา ภาควิชา การสัมภาษณ์ การสนทนา
กลุ่ม การสอบถาม เทคนิคการวิเคราะห์ชุมชนแบบมีส่วนร่วม โดยมีขั้นตอนวิธีการการศึกษาวิจัย ดังนี้
1. รูปแบบการศึกษา ผู้วิจัยจะดำเนินการวิจัยจากลวดลายเวียงกาหลง รูปแบบและลวดลาย
เครื่องปั้นดินเผาเวียงกาหลง แบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ดังนี้ 1. ลวดลายพันธุ์พฤกษา ได้แก่ ลายผักแว่น
ลายก้านขด ลายดอกบัว ลายผักกูด ลายดอกเข็ม ลายหูกกล้วย ลายเมล็ดข้าว ลายใบมะพร้าว ลาย
ดอกกาหลง ลายดอกโบตั๋น ลายสระบัว ลายใบเฟิร์น และลายอื่นๆ ได้แก่ ลายจุฑามณี (ลายหมัดไฟ)
ลายขูดขีด (ลายชีหิว) ลายแสงตะวัน เป็นต้น

2. ลวดลายรูปสัตว์ ได้แก่ ลายกิลเลน ลายกวาง ลายสัตว์ 12 ราศี ลายนกกา ลายนกไก่อฟ้า ลาย
ม้า ลายปลา เป็นต้น 3. รูปแบบภาชนะ ได้แก่ จาน ชาม ถ้วย แจกัน ไห โถพร้อมฝา กระปุกมีฝา คนโท
คนโท ขวด ผางประทีป เชิงเทียน เป็นต้น 4. รูปแบบประติมากรรม และตุ๊กตา ได้แก่ พระพุทธรูป
พระพิมพ์ ตุ๊กตารูปคน ตุ๊กตารูปสัตว์ ตัวหมากกรู เป็นต้น

2. ผู้ให้ข้อมูลและพื้นที่ ผู้ให้ข้อมูลได้ทำการคัดเลือก ประกอบด้วย 1) ผู้เชี่ยวชาญทางด้าน
ประวัติศาสตร์เวียงกาหลง ทน ธิจิตต์ 2) สล่า ช่างหัตถกรรมเครื่องเคลือบดินเผา ชุมชนเวียงกาหลง
จังหวัดเชียงราย 3) ครู นักเรียนโรงเรียนแม่เจดีย์วิทยาคม อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย หัวหน้า
กลุ่มสาระฯ ศิลปะ อาจารย์อัจฉราพร ยารังสี 4) พระสงฆ์ เจ้าอาวาส วัดพระยอดขุนพลเวียงกาหลง 3.
เครื่องมือ เทคนิคในการวิจัยและแผนดำเนินงานวิจัย ผู้วิจัยได้ศึกษาประเด็นในการวิจัย และกำหนด
เป็นเครื่องมือในการวิจัย สร้างเครื่องมือ วิจัย ประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์ แบบสำรวจลวดลายเครื่อง

เคลือบดินเผาเวียงกาหลง และ ศิลปะการแสดงและการสร้างสรรค์จากชุมชน ที่พัฒนาต่อยอดจาก
ลวดลายดั้งเดิม แบบสังเกต โดยผ่านการตรวจ เครื่องมือในวิจัยจากผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก และกำหนด
ประเด็นการสนทนากลุ่ม สมุดบันทึก ภาคสนาม อุปกรณ์บันทึกเสียง กล้องบันทึกภาพเคลื่อนไหว และ
กล้องถ่ายรูป

3.1 แผนการดำเนินงานวิจัย การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างความตระหนักถึงคุณค่า
และแนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้และสืบทอดศิลปวัฒนธรรม โดยเฉพาะด้านพุทธศิลป์ คือ ปรับ
ประยุกต์ให้เหมาะสมกับยุคสมัย กำหนดวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลหลากหลายวิธี ได้แก่ การศึกษา
เอกสาร การ สังเกต การศึกษาภาคสนาม การสัมภาษณ์ การประชุมปฏิบัติการ เทคนิคการวิเคราะห์
ชุมชนแบบมีส่วนร่วม

3.2 แผนการดำเนินการเป็นการดำเนินการร่วมกันกับชุมชนในการศึกษา ชุมชนและพิจารณา

3.2.1 ระยะก่อนทำการวิจัย (Pre – Research Phase) เป็นการ เตรียมชุมชนเพื่อให้มีความ
พร้อมในการวิจัยและสร้างความคุ้นเคยไว้วางใจระหว่างกัน ประกอบด้วย 1) การสร้างสัมพันธภาพ
การสำรวจ การศึกษา วัด และชุมชน 2) สำรวจชุมชน ด้านสภาพพื้นที่ สภาพปัญหาพุทธศิลป์ของ
ชุมชน โดยการศึกษาข้อมูลทุติยภูมิ/การสนทนา กลุ่ม/การสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ

3.2.2 ระยะการจัดทำแผน (Planning Phase) เป็นการร่วมตัดสินใจ วางแผนกิจกรรม ซึ่ง
ประกอบด้วยการจัดเวทีเรียนรู้เพื่อวิเคราะห์ภูมิปัญญาจากอดีตจนถึงปัจจุบัน

3.2.3 ระยะการกำหนดแผนงาน : การเสนอทางเลือก และสร้าง แผนปฏิบัติงานระดับชุมชน
เพื่อบรรลุเป้าหมาย การจัดเวทีเรียนรู้กลุ่มแกนนำชุมชนเพื่อกำหนด กระบวนการจัดการส่งเสริม
จริยธรรมผ่านงานด้านพุทธศิลป์

3.2.4 ระยะติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงาน (Monitoring and Evaluation Phase)
นำเสนอผลการวิจัยเพื่อให้ชุมชนได้ตรวจสอบ

ผลการวิจัย

การศึกษาเรื่อง “อัตลักษณ์แห่งพุทธศิลป์ล้านนา การเชื่อมโยงมิติของลวดลาย
เครื่องปั้นดินเผาเวียงกาหลงโบราณ สู่อัตลักษณ์แสดงร่วมสมัย” The Lanna Buddhist Arts
identity , Connection of Vieng Kalong Pattern dimension through Contemporary
Performing Arts. มีจุดประสงค์ 1). เพื่อศึกษาความสำคัญ แนวคิด คุณค่า “พุทธศิลป์” ที่ปรากฏใน

พื้นที่ชุมชน เครื่องเคลือบดินเผาเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย 2).เพื่อวิเคราะห์
สังเคราะห์กระบวนการสร้างสรรค์เชิงพุทธ ขั้นตอนการเขียนลาย และกลยุทธ์ในการปฏิบัติงาน 3).
การเชื่อมโยงมิติของลวดลายบนเครื่องเคลือบดินเผาเวียงกาหลง สู่ศิลปะการแสดงร่วมสมัย
(Contemporary Performing Arts)

พุทธศิลป์ การบูรณาการศาสตร์แห่ง พุทธและศิลปกรรม “พุทธะ”ในพระไตรปิฎก
หมายความว่า ผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน และศิลปกรรม ความหมายตามที่พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน
กล่าวไว้ คือ ศิลปะ สิ่งที่สร้างสรรค์ขึ้นเป็นศิลปะ เช่น งานประติมากรรม งานสถาปัตยกรรม จัดเป็น
ศิลปกรรม ศาสตร์แห่งความอุดมสมบูรณ์ ความเจริญรุ่งเรือง ที่ปรากฏให้เห็นเป็นอนุสรณ์สถานใน
บริเวณชุมชน “เวียงกาหลง” พื้นที่องค์ความรู้ต้นแบบ(Model) ร่องรอยวิถีชีวิต ความเลื่อมใสศรัทธา
ในพระพุทธศาสนา ปรากฏให้เห็นหลากหลายรูปแบบเช่น เช่น ตำนานเรื่องแม่กาเผือกกับการกำเนิด
พระพุทธเจ้า 5 พระองค์ พระอุปคุต การตักบาตรเทียง(เบ็ญปีด) พระยอดขุนพลเวียงกาหลง หรือใน
การทำเครื่องเคลือบดินเผาเวียงกาหลงก็ตาม ยังคงมีคติ และธรรมเนียมในการปฏิบัติแฝงอยู่ใน
กระบวนการ รากฐานความเป็นดินแดนพุทธธรรม ผสมผสานองค์ความรู้ กระจายตามแหล่งต่างๆใน
พื้นที่ ดังคำขวัญ “เมืองวัฒนธรรม แดนพุทธภูมิ ถิ่นกาขาว ชาวศรีวิไล คือคำขวัญประจำ สถานปฏิบัติ
ธรรม เมืองโบราณ และศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเวียงกาหลง ทั้งผังเมืองที่ไม่เป็นรูปทรงเรขาคณิต
เหมือนกับเมืองโบราณโดยส่วนใหญ่ แต่คูเมืองและกำแพงดินนั้นถูกขุดเป็นรูปตัววี หรือปีกกา ที่
สัมพันธ์กับตำนานแม่กาเผือก

ตำนาน “พระแม่กาเผือก”หรือท้าวขติกามหาพรหม เปรียบเสมือน ต้นโลก ต้นธาตุ ต้นธรรม
ต้นศาสนา พระพุทธเจ้า 5 พระองค์ ก่อเกิดเป็นตำนานแม่กาขาว พระเจ้า 5 พระองค์ ตามตำนาน
พญากาเผือกเป็นพระโพธิสัตว์ ลูกแม่กาองค์ที่ 5 บำเพ็ญพุทธวิริยะบารมี ยาวนานถึง 80 อสงไขย
100,000 มหากัปเต็มบริบูรณ์ แล้วอุบัติลงมาตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า ชื่อตามแม่ราชสีห์ว่า "พระศรี
อาริยมตไตรโย" องค์สุดท้ายในภัทรกัปนี้ ตามพุทธพยากรณ์ว่า หลังพุทธกาลนับไป 5,000 ปี อายุพระ
ศาสนาเสื่อมถอย ชาวโลกขาดศีลธรรม จิตใจชั่วร้าย เกิดภัยพิบัติ คนจะอายุสั้นเพียง 10 ปี ไส่หากิน
กันเป็นอาหารจนหมดโลก มีส่วนที่กลัวบาปพระโพธิสัตว์พาหนะ หลบกัณฐมาตั้งอยู่ในศีลธรรม ผู้คนจึง
เริ่มกลับมามีอายุยืนจนสูงสุดถึง 80,000 ปี ในเวลานั้นพระเจ้าสังขจักรพรรดิเป็นผู้ปกครองโลก และ
พระศรีอาริยมตไตรโยเกิดเป็นลูกบุโรหิต วรรณะพราหมณ์จะเสด็จมาตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า สั่งสอน
ธรรมให้พระเจ้าจักรพรรดิ และคนทั้งโลกให้ได้รู้แจ้งในอริยสัจเป็นพระอริยบุคคล มีศีลธรรมเสมอกัน

ด้วยพระบารมีของพระพุทธเจ้าในณ.เวลานั้น พระเจ้าสังฆะจักรพรรดิและคนทั้งโลกจะตั้งอยู่ใน
คุณธรรม กตัญญู เมตตา เสียสละ หน้าตาผ่องใสงดงามเหมือนคนอายุ ๑๖ ปี ไม่มีแก่ อายุยืนถึง
80,000 ปี ไม่มีโรคภัยไข้เจ็บ ธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ สวยงาม ประณีต เป็นทิพย์เหมือนเมืองสวรรค์ มี
สมบัติ ของกินของใช้ตามปรารถนา สะอาด สงบ สว่าง มีแต่สันติสุข ไม่มีการทำร้าย ไม่มีกฎหมาย จึง
เป็นโลกแห่งธรรมาธิปไตย บุรณะขมตะมหามงคล มหาสมบัติ มีสันติภาพ และเสรีภาพที่แท้จริง

เรื่องราวความศรัทธา ”อุปัคฺต มหาเถระเจ้า หรือ “พระบัวเข็ม” มีชื่อเต็มว่า “กีสนาถ อุปัคฺต
มหาเถระ” ครั้งพุทธกาลพระพุทธเจ้าทรงพยากรณ์ไว้ว่าข้างหน้าอีก 200 กว่าปี จะมีพระรูปหนึ่งมีฤทธิ์
มากจะได้ปราบพญามารให้พ่ายแพ้ แล้วกลับใจปรารถนาเป็นพระพุทธเจ้าจะอยู่รักษาพระศาสนาจน
ครบ 5000 พระวัสสา จะมีวันพระอุปัคฺต หรือวันเป็งปู้ด (เพ็ญพุธ) ชาวเหนือเชื่อกันว่าพระอุปัคฺต จะ
แปลงกายเป็นสามเณรออกมาโปรดสัตว์ ประเพณีตักบาตรเที่ยงคืน ในวัน 15 ค่ำที่ตรงกับวันพุธ
พระภิกษุสามเณรทุกรูปออกบิณฑบาตในตอนเที่ยงคืน ซึ่งเมที่เวียงกาหลง มีการนับเวลาที่แตกต่างกัน
ออกไป กลายเป็นวิถีปฏิบัติของตนเอง คือ ตักบาตรในวันอังคาร หลังเวลา 00.00 น. จนถึง 03.00
น. เป็นช่วงเวลาที่เข้าสู่วันพุธ โดยมีคติความเชื่อว่าผู้ใดได้ตักบาตรกับพระอุปัคฺต จะมีโชค ลาภ และสิริ
มงคลเกิดกับชีวิต จึงทำให้พุทธศาสนิกชนศรัทธา ดำเนินวิธีสืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษโบราณ

พระยอดขุนพลเวียงกาหลง เป็นพระเครื่องสำคัญคู่ตำนานเวียงกาหลง สันนิษฐานว่าน่าจะ
สร้างขึ้นโดยเจ้าฟ้ามหากษัตริย์ ร่วมยุคสมัยพระนางจามเทวี อายุประมาณ 1,000 ปี มีหลายแบบ พบ
ในวัดสำคัญนอกเหนือจากเวียงกาหลง แล้วยังพบใน อ.เชียงแสน พะเยา ลำปาง อ.วังเหนือ ลำพูน
เชียงใหม่ เอกลักษณ์เฉพาะ เป็นเนื้อดินเผาแกร่ง ทรงเสมา มีพระปางมารวิชัย ปางชนะมาร หรือปาง
สะดุ้งมาร ประทับบนแท่นหน้ารูปปลา 2 ตัว หันหน้าเข้าหากัน ด้านบนเป็นซุ้มโพธิ์ทั้งสองข้าง องค์
พระมีรูปแม่ก่ากำลังกลาบิน พ.ศ. 2548 เวียงกาหลงได้ขยายแบบทำเป็นองค์ใหญ่ ประดิษฐานบนศูนย์
พัฒนาศิลปกรรมเวียงกาหลง เชื่อกันว่าบูชาเพื่อเป็นสิริมงคล ความเป็นอยู่อุดมสมบูรณ์ ร่มเย็นเป็นสุข มี
พลังจิตใจเข้มแข็ง ชนะข้าศึก ศัตรูแพ้พ่าย ปัญหา อุปสรรค ภัยพิบัติ บริกรรมและรักษาศีลภาวนาจะ
เจริญรุ่งเรืองทางธรรม

คุณค่าแห่งความเป็นพุทธศิลป์ วิถี การสืบทอด ความเป็นมาตั้งแต่โบราณกาลอดีต จวบจนถึง
ปัจจุบัน เห็นได้ว่ายังมีหลักฐาน ร่องรอยให้ได้สืบค้นที่มา และยังสานต่อองค์ความรู้ จนกลายมาเป็น
แนวทางปฏิบัติที่สอดแทรกเนื้อหา อยู่ในศิลปวัฒนธรรม การเรียนรู้เขียนลายเวียงกาหลง
ศิลปะการแสดง ฯลฯ มีการนำเนื้อหาแบบราชมามาสืบสาน อนุรักษ์ นำไปปรับประยุกต์ใช้ให้เหมาะสม

กับยุคสมัยที่เปลี่ยนไป ภายใต้กฎเกณฑ์ของเวลาสังคมโลกยุคร่วมสมัย(Contemporary) ที่ทุกอย่างรวดเร็ว เทคโนโลยีดิจิทัลมีบทบาท ผู้คนใช้ชีวิตอยู่ในมิติเสมือนจริงมากขึ้น บริบทแวดล้อมที่ดูเหมือนห่างไกลจากสภาวะธรรม แต่ก็ไม่นับทอนความเข้มแข็งทางวัฒนธรรม ของชุมชนเวียงกาหลง ที่ดำเนินอยู่ในวิถีแห่งพุทธะลงได้

การเขียนลายเวียงกาหลง บนเครื่องเคลือบดินเผา หากพิจารณาตั้งแต่ต้นกระบวนการ ตั้งแต่ขั้นรูป การเขียนลาย นั้นหากพิจารณาถึงลวดลายเวียงกาหลงแล้วนั้น สามารถย้อนเข้าไปได้ถึงกรรมวิธีการเขียนกระบวนการเขียนลาย เพื่อการปฏิบัติธรรม การฝึกสติหรือการเจริญสติ (Mind Fullness Meditation) หลักการคือ อยู่กับปัจจุบันขณะนั้นให้ได้มากที่สุด ไม่ฟุ้งซ่าน ไม่คิดเรื่องอื่น การเจริญสติ ระลึกรู้ปัจจุบัน ตอนนี้กำลังทำอะไร รู้สิ่งที่อยู่ตรงหน้า ไม่พะวงไปกับอดีต อนาคต คือเคล็ดลับของการเจริญสติ การจุ่มหมึก อิริยาบถการเคลื่อนไหวมือที่เคลื่อนที่ไป ตั้งแต่แรกเริ่ม จนจรดพู่กันลงบนพื้นภาชนะเครื่องเคลือบ เกิดเป็นเส้น การลากเส้น เคลื่อนที่จากจุดหนึ่งไปอีกจุดหนึ่ง ณ. ขณะนั้นรับรู้ได้ถึงน้ำหนัก ความหนักเบาของมือ ที่กดบังคับลงบนเส้น เกิดเป็นที่มีค่าสีต่างกัน สังเกตรายละเอียดเส้นจะเห็นผลลัพธ์ดังกล่าว โดยวิธีการเขียนแสดงความมั่นใจ ผู้เขียนลายเวียงกาหลงต้องอาศัยความชำนาญ มีสมาธิ เนื่องจากการวาดลวดลายลงไปได้โดยไม่ได้มีการร่างไว้ก่อน การลากเส้นแบบไม่ย้อนกลับมาซ้ำเส้นฝึกทักษะกระบวนการแสดงออกขณะเส้นปัจจุบัน ตนตลอดเส้น แล้วเริ่มเส้นใหม่ ใช้วิธีการเดียวกันต่อเส้นกลายเป็นลาย ที่แสดงปรากฏบนภาชนะเครื่องเคลือบจนสมบูรณ์ ปรากฏลายการภาวนา ลวดลายที่ไม่ได้เป็นแบบประณีตที่มุ่งเน้นแค่สวยงามสมบูรณ์แบบตามหลักการขององค์ประกอบศิลป์ แต่ยังมุ่งเน้นกระบวนการปฏิบัติธรรม มิติของลวดลายเวียงกาหลงจึงเป็นกระบวนการพัฒนา เพื่อยกระดับความเจริญรุ่งเรืองในจิตใจ ผลลัพธ์ความงามที่เกิดขึ้น ปรากฏให้เห็นกายภาพบนวัตถุเครื่องเคลือบดินเผาเวียงกาหลง และนามธรรมภายในจิตใจของผู้สร้าง คล้ายกับกระบวนการเขียนภาพเช่น ดังที่หลวงปู่ติช นัท ฮันท์ กล่าวไว้ว่า “เวลาเราวาดภาพวงกลมเช่นนี้ เราไม่มีอัตราตัวตอนที่แยกออกมา ดังนั้นเราสามารถเกิดปัญญารู้แจ้ง แห่งความเป็นอนัตตาได้ และนี่ก็คือการฝึกสมาธิภาวนา” หลวงปู่กล่าวถึงวิถีแห่งการภาวนา ซึ่งเป็นสิ่งที่หลวงปู่ปฏิบัติทุกวัน ดังนั้นถ้อยคำที่ลึกซึ้งจากปลายพู่กันจึงมาจากการภาวนา โดยอาศัยเทคนิค เป็นสื่อกลางในการเชื่อมมิตินามธรรมทางจิตวิญญาณให้กลายเป็นรูปธรรมบนลวดลายเครื่องเคลือบดินเผา ที่จำแนกได้ 4 ประเภท ประเภทเคลือบใส ประเภทเคลือบสีเขียว และเคลือบสีน้ำตาล และการเขียนลายดำได้เคลือบ ที่จะเขียนลวดลายด้วยสีดำบนพื้นขาว ขับเน้นลายให้มีความเด่น แสดงผีแปร่งที่บ่งบอกถึงชีวิต ในลักษณะการ

บันทึกผีแปลง เชื่อมต่อกันเป็นลวดลายที่ร้อยเรียงกันจนเกิดลายแม่แบบ เป็นลายใหญ่ที่มีชื่อเรียกขานกัน ในแต่ละแบบที่เป็นอัตลักษณ์ในศิลปกรรม ลายท้องถิ่นเวียงกาหลง เช่น ลายกลีบดอกไม้ หรือใบไม้เรียกกันโดยทั่วไปว่าลายกา ลายช่อดอกไม้ ลายพันธุ์พฤกษา ลายดอกไม้ก้านขด ลายรูปสัตว์ บางลายเป็นลายที่ได้รับอิทธิพลมา เช่น ลายเก้งจีน ลายภูมิประเทศ และลายกิเลน เป็นต้น

จากการรวบรวมลายแบบเวียงกาหลงพบว่า มีการแบ่งประเภทลวดลายที่นิยมาดลงบนเครื่องเคลือบเวียงกาหลง ที่แผ่ปรัชญา ธรรมชาติในการใช้ชีวิต สาระความหมายเอาไว้ อยู่ในแต่ละลวดลาย โดยจำแนกได้ดังนี้

1. สัตว์มงคล สัตว์ถึงมงคล 4 ประการ คือ ความโชคดี อำนาจวาสนา ความอุดมสมบูรณ์ และอายุยืนยาว เช่น ผล งานปลาตะเพียน สิงห์ กิเลน ช้าง หงส์นกยูง ไก่ฟ้า เต่า เป็นต้น
2. พรรณพฤกษา สื่อถึงความสวยงาม อ่อน ร่าเริง นิยมาดเป็นลวดลายพันธุ์ไม้มงคล เช่น กล้ายไม้ข้าวเปลือก ผัก แวน กล้าย และดอกบัว เป็นต้น
3. ลายดอกกาหลง เป็นลวดลายเฉพาะที่มาจากตำนาน ของเวียงกาหลงลวดลายดัดแปลงมาจากกลีบดอกไม้และใบไม้วาด ร่างลวดลายให้มีความคล้ายกับนกกา ปัจจุบันเรียกว่าลายกา หรือ ดอกกาหลง

จากลวดลาย 2 มิติ ลวดลายที่ใช้เขียนลายได้เคลือบบนภาชนะ ส่วนมากเป็นลวดลายที่คลี่คลายมาจาก สภาพแวดล้อม ภูมิศาสตร์อันอุดมสมบูรณ์ที่มีภูเขาล้อมรอบ ภาพพันธุ์ไม้ ดอกไม้ ภาพสัตว์ อิทธิพลจากสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่สมบูรณ์ ถือว่าเป็นเอกลักษณ์ การดัดแปลง รูปกลีบดอกไม้หรือใบไม้ ให้เหมือนรูปนกกา ที่เรียกกันว่า “ลายกา” หรือดอกกาหลง ลวดลายในธรรมชาติ คือ รูปแบบที่มีความสม่เสมออย่างชัดเจนซึ่งพบได้ในโลกธรรมชาติ ลวดลายเหล่านี้เกิดขึ้นซ้ำในบริบทที่แตกต่าง บางรูปแบบจำลองจากคณิตศาสตร์ ตัวอย่างลวดลายทางธรรมชาติ ได้แก่ ความสมมาตร ต้นไม้ เกลียว แม่น้ำคดโค้ง คลื่น ฯลฯ นักปรัชญากรีกศึกษาลวดลาย โดยเพลโต พิทาโกรัส และเอมเพโดคลีส อธิบายอันดับในธรรมชาติ ลวดลายในธรรมชาติถูกพัฒนามายาวนานจากกาลเวลาในอดีต

การเปลี่ยนแปลงของลวดลายนั้นใช้เวลา วิวัฒนาการในรูปแบบและลวดลายที่พบจากเตาเผาโบราณ ระยะแรกได้รับอิทธิพลจากจีนและเวียดนามผสมบ้าง มีการลอกเลียนแบบ ลายเส้นและรูปทรงภาชนะ เช่น ลายพันธุ์ไม้ ลายเก้งจีน ลายกิเลน ลายไก่ฟ้า ระยะต่อมา พบว่ารูปทรงและลวดลาย ถูกทำขึ้นมาโดยเป็นเอกลักษณ์ของเวียงกาหลง ทั้งการเขียนลายดำได้เคลือบ เคลือบใส

เคลือบน้ำตาล เคลือบเขียว ซึ่งยังทำได้ไม่ค่อยดี เพราะน้ำเคลือบหนา จึงไม่ค่อยมีความสม่ำเสมอของ
ลวดลาย

การนำลวดลายเวียงกาหลงศิลปะท้องถิ่นที่ปรากฏอยู่บนเครื่องปั้นดินเผาไปประยุกต์ใช้
ในรูปแบบใหม่ในมิติต่างๆ เพื่อเผยแพร่ให้เป็นที่รู้จัก สืบทอดศิลปกรรมลายเวียงกาหลงให้คงอยู่ รวมถึง
โดยปรับเปลี่ยน ประยุกต์การวาดลวดลายเวียงกาหลงลงบนพื้นที่รองรับอื่น นอกเหนือจากบนภาชนะ
ดินเผา ไม้มะม่วงที่มีราคาถูกว่า ราคาง่าย ตกไม้แตก ของโรงเรียนแม่เจดีย์วิทยาคม ทำผลิตภัณฑ์
เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ เพื่อเผยแพร่ให้คนรู้จักลวดลายศิลปะเอกลักษณ์ของเวียงกาหลง และอนุรักษ์
มรดกที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ล้านนา

จากลวดลายเวียงกาหลงสู่ศิลปะการแสดงร่วมสมัย(Contemporary Performing Art)
ลายเวียงกาหลงถูกนำมาประยุกต์ใช้กับศิลปะการแสดงร่วมสมัยการฟ้อน การเคลื่อนไหว ท่วงท่า เพื่อ
สร้างสรรค์งานศิลปกรรม ผลิตขึ้นจากแรงบันดาลใจ ที่มนุษย์ต้องการถ่ายทอดอารมณ์ ความรู้สึกผ่าน
ร่างกาย ตลอดจนบันทึกเรื่องราว ความประทับใจผ่าน จินตนาการ ต่างจากการเขียนลวดลายศิลปบนผู้
สร้างสรรค์ ใช้สี พู่กันเป็นสื่อ เมื่อเป็นนาฏศิลป์หรือศิลปะการแสดง ผู้สร้างงานใช้ร่างกายเป็นสื่อใน
การสร้างงานศิลปกรรมเคลื่อนไหว หากเทียบเคียงกระบวนการเขียนลายเวียงกาหลง ทิศทางของ
พู่กันที่ทำให้เกิดเส้น ก็คือการที่ร่างกายเคลื่อนไหวตามท่วงท่าการแสดง สร้างสรรค์จากการเลียนแบบ
หรือประดิษฐ์ขึ้นมาใหม่ เพื่อสร้างความเพลิดเพลินบันเทิงใจ หรือหวังผลให้เกิดความประทับใจในทาง
ใดทางหนึ่งให้กับผู้พบเห็นเป็นสำคัญ จึงเกิดการเคลื่อนไหวในรูปแบบนาฏศิลป์และศิลปะการแสดง
ขึ้น ซึ่งในชุมชนเวียงกาหลง มีนาฏศิลป์การแสดงประจำท้องถิ่นที่แสดงถึงอัตลักษณ์ ของตนเองที่
คลี่คลายมาจากลายต่างๆ เช่น ชี เพื่อให้ได้เนื้อหาสาระตามเดิม ตามแม่ลายกาหลง 8 ท่า 6 ลาย 1
ลายพฤษภา 2.ลายดอกกาหลง 3.ลายกิเลน ลายเถาวัลย์ ลายปลา ลายดอกบัว ท่าที่1 ที่มีการฝึกค้น
คือท่านบ่นอมไหว้สา โดยอ้างอิงจากวัฒนธรรมการไหว้ของคนเหนือ ผสมผสาน ดัดแปลง พัฒนาจาก
ท่าพื้นฐานนาฏศิลป์ ร่วมด้วย เช่นท่าบัวชูปัก ได้มาจากรูปของดอกบัวในธรรมชาติ แยกองค์ประกอบ
ของดอกบัว ดอกบัวบาน ใช้ช่วงเวลาดอกบัวบาน มาสร้างความเคลื่อนไหว เสมือนกลีบดอกบัวกำลัง
บานออก ลายพฤษภา ค่อยม้วนตัว ท่าหงส์ฟ้าอ่อนพ่อน มาจากภาพหงส์ที่มาจากเครื่องปั้น ด้วย
เส้นลายเวียงกาหลงที่เป็นจังหวะ เลยนากลับมาปรับให้มีมีจังหวะขยับสลับกันไป ซึ่งใช้เวลาในการ
พัฒนา ควบคุมจนกลายมาเป็นท่าฟ้อนที่ลงตัว ในแต่ละมิติของศาสตร์แห่งศิลปกรรม ล้วนมีคุณค่า
ความงามเฉพาะ ในแนวคิด วิธีการ การแสดงออกที่แตกต่างกัน ตามหลักธรรมพุทธศิลป์ล้านนามีการ

พัฒนาอย่างต่อเนื่อง การวิเคราะห์แนวคิดการเสริมสร้างจริยธรรมทางสังคมในกระบวนการอนุรักษ์
พุทธ ศิลป์ล้านนาอย่างเป็นระบบ พัฒนาการและการสืบทอดพุทธศิลป์ล้านนา จากเครื่องเคลือบดิน
เผาสู่ศิลปะการแสดงศิลปกรรมร่วมสมัยนั้น เป็นการเชื่อมมิติของการแสดงออกศิลปกรรมภายใต้
ความเชื่อ ความศรัทธาในพระพุทธศาสนา ความหมายของพุทธศิลป์ที่ ดินแดนพุทธธรรมเวียงกาหลง
วิถีชีวิต ศิลปกรรมประจำถิ่น ที่ควรมีการอนุรักษ์ไว้เพื่อเป็นประโยชน์ต่อชุมชนเวียงกาหลง

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย มีดังนี้คือ

- 1). เพื่อแสดงความสำคัญ แนวคิด คุณค่า “พุทธศิลป์” ที่ปรากฏในพื้นที่ชุมชน เครื่องเคลือบดินเผา
เวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย
- 2). เพื่อแสดงกระบวนการสร้างสรรค์เชิงพุทธ ขั้นตอนการเขียนลาย และกุศโลบายในการปฏิบัติงาน
- 3). เพื่อแสดงให้เห็นถึงการสร้างสรรค์มิติของลวดลายบนเครื่องเคลือบดินเผาเวียงกาหลงและ
ศิลปะการแสดงร่วมสมัย(Contemporary Performing Arts)

สรุป

มิติของแนวคิด ความเชื่อและศรัทธา ในพุทธศาสนามีมาตั้งแต่โบราณกาลจวบจนปัจจุบันยุค
ร่วมสมัย พระพุทธศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ ให้สร้างสรรค์สิ่งที่ดีงาม เพื่อจรรโลงและยกระดับ
จิตใจมนุษย์ พุทธศิลป์ ศิลปะที่น่าหลักการ วิธีคิดเพื่อเป็นสื่อ ให้เห็นคุณค่าผ่านศิลปกรรม ที่มี
หลากหลายเทคนิค รูปแบบการแสดงออก มิติของศาสตร์ในแต่ละแขนงนั้นชี้ให้เห็นได้ว่าสามารถ
บูรณาการเชื่อมโยงกันได้ เพื่อสังเคราะห์สิ่งใหม่ ส่งต่อยุคสมัยปัจจุบัน เพื่อไม่ให้เกิดการสืบทอดนั้นขาดตอน
สูญหาย จึงจำเป็นต้องมีศาสตร์ใหม่ๆ มาเชื่อมโยงรับใช้แนวคิดทางพระพุทธศาสนา แนวกาหลงจึงเป็น
กรณีตัวอย่างที่ พัฒนาต่อยอดทรัพยากรโบราณให้กว้างขึ้น จากการเขียนลายบนภาชนะ เชื่อมโยงสู่
ศิลปะการแสดงร่วมสมัยได้อย่างลงตัว

ดังนั้น อัตลักษณ์พิเศษของพุทธศิลป์เวียงกาหลงตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน จึงมีอยู่ 3 ประการคือ

1. สร้างสรรค์ศิลปกรรมภายใต้ความศรัทธาในพระพุทธศาสนา
2. มุ่งองค์ความรู้ศิลปกรรมหลากหลาย ถ่ายทอดเรื่องราวอันเป็นวิถีชีวิตของชาบบ้านที่ต้อง
รักษาศิลปภูมิปัญญาเกิดขึ้นภายในพื้นที่ท้องถิ่นที่ ชุมชนวัฒนธรรมเวียงกาหลง
3. มีการส่งต่อ สืบทอด ศาสตร์และศิลป์ อัตลักษณ์ประจำถิ่น โดยการสร้างต้นแบบ ศูนย์การ
เรียนรู้

เครื่องเคลือบดินเผาเวียงกาหลง ถือเป็นศาสตร์และศิลป์ที่ผู้ปั้นจักต้องทุ่มเทแรงกาย แรงใจ รวมทั้งจิตวิญญาณเพื่อให้ได้มาซึ่งผลงานที่เปี่ยมด้วยภูมิปัญญา ในการสืบสานวัฒนธรรมและประเพณีของชาวเวียงกาหลง จากรุ่นสู่รุ่นให้ดำรงอยู่ในสังคมปัจจุบันได้อย่างสง่างาม การปฏิบัติทางพระพุทธศาสนา โดยตรงเป็นสิ่งที่ช่วยโน้มน้าวจิตใจของพุทธศาสนิกชนให้เกิดความศรัทธา ในลัทธิความเชื่อว่าเป็นการแสวงหาเนื่อนานุญอันเป็นกุศลผลบุญติดตัวไปทั้งชาติ นี้และชาติหน้า ฉะนั้นชาวพุทธจึงยินดีเชื่อฟังด้วยความศรัทธาต่อหลักธรรม สัญลักษณ์ทางพระพุทธศาสนาแล้วศิลปินก็นำเสนอผ่านทางศิลปะถือว่ามี การเชื่อมโยง ในความคิดทางพระพุทธศาสนาและท้องถิ่นด้วย เชื่อมโยงความเป็นมาวิถี วัฒนธรรมพุทธ กับชุมชนเวียงกาหลงและการตั้งถิ่นฐานของชุมชนตัวอย่าง สร้างงานหัตถศิลป์เครื่องเคลือบดินเผา มาตั้งแต่อดีต ถึงปัจจุบัน ปัจจุบัน พุทธศิลป์เมื่อปรากฏด้วยสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่สวยงาม สงบ สันโดษตามหลัก พระพุทธศาสนาเพราะมีพุทธศิลป์ยังมีความสำคัญ คือ เป็นแหล่งจุดใจพุทธศิลป์เป็นทัศนูปกรณ์ ในการสอนธรรมะได้อย่างยอดเยี่ยม ฉะนั้นเมื่อศึกษาความหมายของพุทธศิลป์ให้ลึกซึ้งลงไป แล้วจะเห็นว่าเป็นเรื่องของธรรมะทั้งสิ้น

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1.1 ในการศึกษาเห็นคุณค่า อัตลักษณ์ของชุมชนเวียงกาหลง ประเด็นที่ควรจะศึกษาต่อไปคือ อิทธิพลต่อวิถีชีวิตของชาวล้านนาในยุคร่วมสมัยปัจจุบัน (Contemporary) มีปัจจัยอะไรบ้าง ส่งผลชุมชนอย่างไร

1.2 ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบถึงมิติในการสร้างสรรค์ของศิลปกรรมที่เกิดขึ้นในชุมชนเวียงกาหลง งานพุทธศิลป์ที่ปรากฏในอดีตจนถึงปัจจุบัน เพื่อให้เห็นถึงทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่มีอยู่แล้วสามารถนำไปพัฒนา เชื่อมโยง และบูรณาการในมิติที่หลากหลายมากขึ้น

1.3 สร้างค่านิยมให้แก่เยาวชน จัดกิจกรรมเพื่อกระตุ้นแรงบันดาลใจ เห็นคุณค่าทรัพยากรในท้องถิ่นตนเองเอกลักษณ์ และมรดกทางวัฒนธรรมของเวียงกาหลง

1.4 ควรจัดศูนย์ร่วมน้อมองค์ความรู้เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ที่เข้าถึงได้ง่าย ในพื้นที่ชุมชนวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่น เช่น การตั้งพิพิธภัณฑ์งานพุทธศิลป์ท้องถิ่นล้านนา จัดลำดับยุคสมัยตั้งแต่อดีตจนถึง

ปัจจุบัน เพื่อให้หอชนรุ่นหลังได้ศึกษาหาความรู้ได้ง่ายขึ้นและเพื่อเป็นการอนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้าน
ภาคเหนือให้คงอยู่สืบไป

1.5 ควรเสนอแนะให้ชุมชนสร้างองค์ความรู้ใหม่ ๆ ที่จะสืบทอดหรือสร้างสรรค์งานพุทธศิลป์
ให้สามารถนำไปใช้กับวิถีชุมชนให้เกิดคุณค่า

References

- ศรินันท์ อนุวัชศิริวงศ์ “และคณะ”. (2546). *สุนทรียนิเทศศาสตร์การศึกษากาแสดงและสื่อจินตคติ*.
พิมพ์ครั้งที่ กรุงเทพมหานคร.สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พิรพงศ์ เสนไสย.(2546). *นาฏยประดิษฐ์*. มหาสารคาม. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. .
- วรุณ ตั้งเจริญ.ศิลปะร่วมสมัย.(2527). กรุงเทพมหานคร : วิมอลอาร์ต.
- สถาบันราชภัฏเป็นสถาบันอุดมศึกษา เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น (2545). *สุนทรียภาพของชีวิต*.
กรุงเทพมหานคร : ราชภัฏพระนครฯ
- ชลุต นิ่มเสมอ. (2557). *องค์ประกอบของศิลปะ*. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพมหานคร : อัมรินทร์พรินต์
แอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด มหาชน.
- กฤณา พินศรี ปวีรรต ธรรมาปริชากร อุษา จ้วนเพียรภาค. (2535). *เครื่องถ้วยสุโขทัยพัฒนาการ
ของเครื่องถ้วยไทย*. กรุงเทพมหานคร:บริษัท อมรินทร์พรินต์กรุ๊ป จำกัด,
การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2532). *ศิลปวัตถุกรมไทย*.กรุงเทพมหานคร:พิมพ์ที่บริษัทด้านสุท
ธาการพิมพ์ จำกัด,
- เครื่องปั้นดินเผา. (2554). กรุงเทพมหานคร :พิมพ์ที่บริษัทพิมพ์ดี จำกัด,
- ทวี พรหมพฤษ. (2523). *เครื่องปั้นดินเผาเบื้องต้น*. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.
- ไพจิตร อิงศิริวัฒน์. (2541). *เนื้อดินเชรามิก*. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.
- _____. (2537). *รวมสูตรเคลือบเชรามิก*. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.
- สำนักพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม. (2550). *มรดกวัฒนธรรมบ้านเชียง*.
กรุงเทพมหานคร : สำนักพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ,
- อภัย นาคคง.ศิลปะไทย. (2543). *เอกสารประกอบการศึกษาวิชาศิลปะประจำชาติ*. วิทยาเขตเพาะช่าง
สถาบัน เทคโนโลยีราชมงคล.